

РУХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ

Інвестиційні ресурси відіграють визначальну роль в фінансовому забезпеченні економічного розвитку держави, оскільки стан сучасної стагнації потребує суттєвої допомоги для відновлення та розвитку національного господарського комплексу в Україні. Реальна ситуація в інвестиційній сфері свідчить про те, що єдиним суттєвим джерелом поповнення капіталу національних виробничих підприємств є власні кошти самих суб'єктів господарювання. Так, за даними офіційної статистики [1], із майже 294 - 248 млрд. грн. капітальних інвестицій в 2012 та 2013 роках, відповідно, більше ніж 55% або 175 - 150 млрд. грн., відповідно, надходить за рахунок власних коштів підприємств і організацій, за рахунок бюджетного фінансування забезпечується не більше 11-14% загального обсягу капіталовкладень, в той час як зовнішні джерела фінансування інвестицій відіграють зовсім незначну роль в загальному обсязі капіталовкладень – від 1 до 3%. Зростаюча роль кредитів банків в забезпеченні капітального інвестування (до 20%), з одного боку, є позитивним показником диверсифікації ресурсних джерел, а з іншого – це свідчить про нестачу власних коштів у підприємств і організацій. Прямі іноземні інвестиції відіграють не настільки важливу роль на сучасному етапі, щоб залучення зовнішніх капіталовкладень ставилось за самоціль і на цьому будувались програми і стратегії довгострокового розвитку. Крім того сальдо прямих інвестицій в різних регіонах України суттєво різняться, хоча загальне сальдо руху інвестицій в країні залишається позитивним. Станом на 01.01.2014 року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну (кумулятивно), з урахуванням його переоцінки, утрат, курсової різниці, склав 58,2 млрд.дол.США, що в розрахунку на одну особу становить 1276,3 дол. США [2].

В таких умовах особливої важливості для національної економіки набуває процес відтворення вкладеного капіталу, оскільки власні кошти підприємств – це відновлена в процесі суспільного виробництва вартість капіталу, вкладеного в минулих періодах. Задачею органів державної влади в такому випадку повинно стати забезпечення сприятливих і ефективних умов для вільного обороту фінансових ресурсів і для їхнього оновлення і вкладення в суспільно корисні види діяльності, які відіграватимуть роль не стільки високорентабельних сфер для вкладення капіталу, скільки матимуть стратегічну важливість для структурного оновлення народногосподарського комплексу і для реалізації довгострокових завдань. На практиці ж, на жаль, існує безліч інституціональних пасток і, як свідчить проведене за програмою “Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність” (ЛІНК) Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) опитування інвесторів, що здійснюють свою діяльність в Україні [3], найсерйознішими питаннями, що непокоять підприємців, є проблеми нестатутних взаємовідносин з податковими та іншими контролюючими органами (22,8%), часті перевірки (11,8%), митні процедури (11%), інші ліцензійні та дозвільні операції (10,5%), рейдерство та інші питання. Як бачимо, майже всі перелічені труднощі носять суто інституціональний характер. Результатом значних проблем з регуляторним забезпеченням економічної діяльності в Україні є не тільки низькі темпи економічного розвитку, але і суттєва втрата інвестиційних ресурсів, які розпорошуються неефективно і найчастіше виводяться за кордон для цілей особистого споживання або для інвестування в іноземні економічні системи.

Відтік фінансового капіталу з одного боку, є негативним явищем та індикатором загальної економічної нестабільності та відсутності стійких умов для довгострокового

капіталовкладення у вітчизняні об'єкти, а з іншого боку, - це одна з причин низької інвестиційної бази та відсутності бурхливого економічного розвитку. В залежності від стану інвестиційного середовища в країні фінансові потоки або вкладаються у вітчизняний процес суспільного виробництва, або вивозяться за кордон. Це об'єктивне економічне явище, яке не залежить від потреб країни в капіталовкладеннях, а визначається лише привабливістю умов інвестування, уособлених не лише в нормі прибутку, але й в законодавчому, реально-правовому, інфраструктурному та інших забезпеченнях інвестиційного процесу.

Вивезення фінансових ресурсів з економічної системи України є дуже значущим за своїми обсягами. За авторськими розрахунками, щорічна величина непродуктивного нетто-відтоку фінансового капіталу складає близько 7-10 млрд. дол. США, що в окремі роки складало до 45% загального обсягу капітальних інвестицій, до 30% загальних доходів бюджету і майже до 7% ВВП [4].

Негативна роль непродуктивного відтоку фінансового капіталу для української економіки є дуже значною, однак офіційні методолого-методичні підходи до визначення обсягів даного явища не дають можливості достовірно оцінити значущість впливу вивозу інвестиційних ресурсів на економічні процеси. Так, за оцінками Національного банку України, непродуктивний відтік капіталу (обсяги недоотриманої виручки за експорт товарів та послуг, оплата за імпорт, що не надійшов, платежі за фіктивними операціями з цінними паперами) в 2010 році становили 17 млн. дол. В попередні роки обсяги були значно більші (6.9 млрд. дол. у 2004 році, 3.5 млрд. дол. у 2005 році, 4.4 млрд. дол. у 2006 році, 5.3 млрд. дол. у 2007 році, 2.1 млрд. дол. у 2008 році) і суттєво скоротились, за поясненнями аналітиків Національного банку України, з початком фінансово-економічної кризи (218 млн. дол. у 2009 році) [5].

Авторська методика [4] до обчислення обсягів непродуктивного відтоку фінансового капіталу не лише включає в себе такі види непродуктивного руху фінансових ресурсів як імпорт промислових товарів-конкурентів, експорт сировини, вивезення коштів по фінансово-страховим операціям, обсяги готівкової валютизації національної економіки, але і дозволяє виявити головні рушійні сили процесу непродуктивного відтоку фінансового капіталу та фактори, впливаючи на які, необхідно будувати регуляторну систему стримання непродуктивного відтоку фінансів.

Головними принципами, які повинні, на нашу думку, сприяти раціональному розміщенню інвестиційних ресурсів в країні та стримувати непродуктивний відтік фінансового капіталу повинні бути паритетні умови для стимулювання інвестицій в стратегічно важливі види економічної діяльності в Україні за допомогою важелів податкової, митної, бюджетної та загальної регуляторної політики.

1. *Інвестиції за джерелами формування. Дані державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: (http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2014/02_14/40w.zip)*

2. *Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності. Дані державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2014/02_14/26w.zip*

3. *Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: (<http://www.dkrp.gov.ua/files/8cd09.docx>).*

4. *Лайко О.І. Інвестиційний потенціал регіону: ефективність використання і непродуктивний відтік капіталу. Монографія. за ред. Б.В. Буркинського. О.: ІПРЕЕД НАН України. 2009р. – 425с.*

5. *Щодо обсягів виведення капіталу з України в офшорні зони. Дані національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: (http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83545).*